

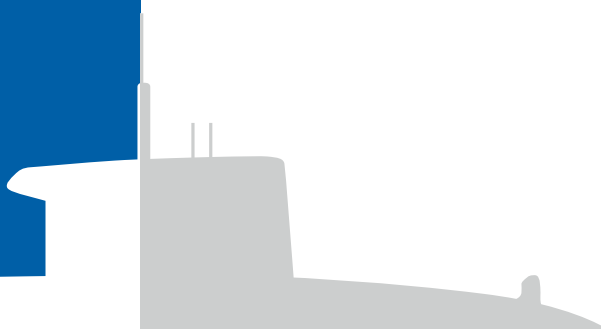

Ministerie van Defensie

Bijlage A bij D-Brief VOZBT

Programma Vervanging
**Onderzeeboot-
capaciteit**

3de voortgangsrapportage
maart 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Doel en afbakening	3
1.2 Ontwikkelingen sinds de tweede VGR	3
1.3 Governance en programmabeheersing	4
1.4 ADR aanbevelingen en aandachtspunten bij tweede VGR	4
2. Programmakaders	6
2.1 Product	6
2.2 Tijd	9
2.3 Geld	9
2.4 Risico's	9
3. Vervolgstappen	10
3.1 Planning	10
3.2 Programma inrichting en governance in de realisatiefase	11
3.3 Instandhoudingsovereenkomsten	12
4. Overige onderwerpen	13
4.1 Transitieplan/introductie nieuwe klasse	13
4.2 Infra en vastgoed	13
4.3 <i>Maintenance valley</i>	15
4.4 Gerelateerde projecten	15
4.5 Internationale ontwikkelingen	16
Annex A Lijst van begrippen en afkortingen	17

1. Inleiding

1.1 Doel en afbakening

Het programma vervanging onderzeebootcapaciteit (VOZBT) heeft als doel om tijdig te voorzien in vier *long range*, veelzijdig inzetbare, conventioneel voortgestuwde onderzeeboten met aanzienlijke maritieme slagkracht.

In de huidige fase van het programma VOZBT wenst de Tweede Kamer jaarlijks over de voortgang te worden gerapporteerd, uiterlijk op 1 april. Met deze rapportage komt Defensie tegemoet aan de informatiewens van de Tweede Kamer conform de Uitgangspuntennotitie groot project Vervanging onderzeebootcapaciteit van 10 december 2020. Volgens de Regeling Grote Projecten ontvangt de Kamer naast de voortgangsrapportage (VGR) een rapport van de Auditdienst Rijk (ADR). Dit rapport zal separaat worden aangeboden, naar verwachting binnen twee weken na verzending van de VGR.

Deze derde VGR spitst zich toe op ontwikkelingen vanaf de tweede VGR (Kamerstuk 34225 nr. 43) tot en met het eind van het kalenderjaar 2023, aangevuld met belangrijke ontwikkelingen in de periode daarna tot het moment van publicatie. Tijdens het opstellen van de derde VGR ligt het zwaartepunt in het programma bij (de voorbereiding van) de besluitvorming over het voorlopig gunningsbesluit. De derde VGR wordt daarom verzonden als bijlage bij de brief waarmee de Tweede Kamer wordt geïnformeerd over het voorlopig gunningsbesluit, ter afsluiting van de verwervingsvoorbereidingsfase (DMP D-brief).

Deze VGR is dientengevolge relatief beperkt van omvang in vergelijking met voorgaande rapportages. De rapportage is zo feitelijk mogelijk gehouden, de politieke en beleidsmatige duiding van genomen besluiten is tot uitdrukking gebracht in de (hoofd-)brief.

1.2 Ontwikkelingen sinds de tweede VGR

1.2.1 Voorbereiding offerteaanvraag

15 juni 2023 is een brief naar de Kamer gestuurd over het proces tot de gunning van de vervanging onderzeebootcapaciteit (Kamerstuk 34 225, nr. 44). Deze brief ging in op de inrichting van het proces tot gunning, in het bijzonder op de offertebeoordeling en de bouwstenen voor het voorlopig gunningsbesluit.

28 juli is in een Kamerbrief (Kamerstuk 34 225, nr. 45) de ontvangst van de reacties van de kandidaat-werven op de *Request for Quotation* vervanging onderzeebootcapaciteit gemeld. Daarbij is tevens bevestigd dat bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat de voorstellen van de drie kandidaat-werven voor industriële samenwerking zijn ontvangen (*Industrial Cooperation Agreement*— ICA).

Vanaf 28 juli heeft de beoordeling van de offertes en de voorbereiding van het gunningsbesluit plaats gevonden. Parallel hieraan is gestart met de voorbereidingen op de faseovergang van de verwervingsvoorbereiding naar de realisatiefase zodat de realisatiefase voortvarend en zonder onduidelijkheden kan starten.

1.3 Governance en programmabeheersing

Voorafgaand aan de besluitvorming over het gunningsbesluit heeft de stuurgroep in juli 2023 een zelfevaluatie uitgevoerd om te onderzoeken of mogelijk aanpassingen nodig waren aan de governance-overlegstructuur. Dit bleek niet het geval. Er werd geconcludeerd dat de governance-overlegstructuur een goede basis bood om gezamenlijk de interne besluitvorming over de gunning tegemoet te gaan. Wel werd besloten om voorafgaand aan de realisatiefase opnieuw een evaluatiemoment in te plannen gericht op de inrichting van de governance in deze inhoudelijk duidelijk andersoortige fase.

1.4 ADR aanbevelingen en aandachtspunten bij tweede VGR

De ADR heeft naar aanleiding van het onderzoek van de tweede VGR het belang onderstreept van een grondige beoordeling van de projectmanagementplannen en de risicomanagementplannen, die door de kandidaat-werven worden aangeleverd bij het uitbrengen van de offertes. Ook is het belang benadrukt om vervolgens na te gaan dat de winnende werf deze plannen in de praktijk naleeft.

In het verlengde hiervan heeft de ADR aangegeven dat het van groot belang is om voor ondertekening van het leveringscontract de inrichting van de programmaorganisatie en de inrichting van de programmabeheersing gedurende de realisatiefase van het programma uit te werken, zodat de realisatiefase voortvarend en zonder onduidelijkheden kan starten. Belangrijke onderdelen hierbij zijn de interne kwaliteitsborging van de programmaorganisatie en het toezicht op de voortgang en de kwaliteit van de werkzaamheden van de werf waarmee het leveringscontract wordt gesloten. Een ander aandachtspunt hierbij is beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie en de rapportage- en overlegstructuur.

Daarnaast heeft de ADR aandacht gevraagd voor de planning van de gerelateerde projecten. Daarbij is logischerwijs nog veel onzeker. De planning van de infrastructuur kan bijvoorbeeld pas worden opgesteld nadat uit het afgesloten contract met de winnende werf duidelijk is geworden welke infrastructurele maatregelen moeten worden getroffen.

De ADR heeft bovendien aangegeven dat er een gedetailleerde (financiële) planning van de transitie nodig is. Voor de transitie van de Walrusklasse naar de nieuwe onderzeebootcapaciteit zal de productieplanning en het leveringsschema van de winnende werf leidend zijn en contractueel worden vastgelegd. Op basis van de gedetailleerde planning voor de transitiefase kan een inschatting worden gemaakt van eventuele transitiekosten. Defensie verwacht niet dat de transitiefase per definitie kosten met zich meebrengt omdat de oude capaciteit stapsgewijs wordt uitgefaseerd. Eventuele transitiekosten zullen binnen het taakstellende budget worden ingepast.

Tenslotte heeft de ADR het belang benadrukt om na gunning van het leveringscontract meer gedetailleerde informatie over risico's in de voortgangsrapportages op te gaan nemen. Defensie heeft daar, gegeven de gevoeligheid van specifieke (financiële) informatie voorafgaand aan het tekenen van contracten, tot dusver nog niet voor gekozen.

2. Programmakaders

2.1 Product

De onderzeeboten

De onderzeeboten vullen een operationele behoefte in die wordt gevormd door vier militaire functionaliteiten (benoemd in DMP A-brief, Kamerstuk 34 225, nr. 13):

1. Strategische beïnvloeding - het vermogen om met een relatief beperkte militaire inzet het gedrag van tegenstanders doelgericht te beïnvloeden. De dreiging die uitgaat van een wapensysteem dat niet, of lastig, te detecteren is, kan de tegenstander dwingen tot ingrijpende voorzorgsmaatregelen en aanpassingen van zijn strategie en operatiepatroon.
2. Grote en precieze maritieme slagkracht - het vermogen om onverhoeds grote slagkracht aan te wenden in gebieden waar (nog) geen militair overwicht is. Dit kan zowel defensieve als offensieve slagkracht betreffen tijdens interventies op en vanuit zee.
3. Wereldwijd verzamelen, analyseren en delen van inlichtingen - het vermogen om, weken aaneengesloten, heimelijk in een gebied activiteiten van (potentiële) tegenstanders te observeren en *real time* te analyseren. De verzamelde inlichtingen over de gereedheid, capaciteiten en operatiepatronen vergroten de mogelijkheid om de intenties en feitelijke gedragingen van (potentiële) tegenstanders te beoordelen. Hiermee versterkt Nederland tevens zijn internationale inlichtingenpositie die berust op het principe *quid pro quo*. Voorafgaand aan en tijdens een conflict kunnen de operationele en tactische inlichtingen bepalend zijn voor de doelgerichtheid van militaire operaties. De inlichtingenfunctie is van groot belang voor de beeldopbouw en de vergroting van *situational awareness* en *situational understanding*.
4. Speciale operaties - het vermogen om de heimelijke inzet van *special forces* mogelijk te maken nabij en op het grondgebied van een (potentiële) tegenstander om inlichtingen te verzamelen, strategische doelen of infrastructuur uit te schakelen, dan wel voorbereidingen te treffen voor vervolgooperaties. Dergelijke acties kunnen onder meer betrekking hebben op de voorbereiding van een amfibische operatie, een doelgerichte aanval, bevrijding van gijzelaars of de evacuatie van Nederlandse staatsburgers onder bedreigende omstandigheden.

Nader onderzoek (benoemd in DMP B-brief, Kamerstuk 34 225, nr. 24) heeft tot het besluit geleid dat deze operationele behoefte het beste kan worden ingevuld met een keuze voor vier *long range*, veelzijdig inzetbare conventioneel voortgestuwde onderzeeboten waarmee de Nederlandse nichecapaciteit binnen de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) en de Europese Unie (EU) behouden blijft. De Nederlandse onderzeeboten onderscheiden zich door hun expeditionaire vermogen en toch relatief beperkte afmetingen. Hierdoor zijn ze zeer geschikt om vanuit ondiep water inlichtingen te verzamelen of (kust)verkenningen uit te voeren. Vanwege onder andere deze specifieke eigenschappen rekenen ook bondgenoten op de Nederlandse onderzeedienst en zijn de onderzeeboten in de afgelopen decennia veelvuldig ingezet voor gerubriceerde operaties in internationaal en nationaal verband.

De aangeboden onderzeeboot van Naval Group vult de operationele behoefte (CONOPS) van Defensie in en is een grote verbetering ten opzichte van de huidige Walrusklasse. Naval Group biedt de beste boot voor de beste prijs, voorzien van de nieuwste systemen en technieken. De aangeboden boot is flexibel inzetbaar voor verschillende soorten missies en is uitgerust met een breed scala aan sensoren en wapensystemen om deze missies uit te

kunnen voeren. De boten hebben een grotere slagkracht, een groter uithoudingsvermogen en verbeterde capaciteiten voor het verzamelen van inlichtingen en beeldopbouw. Ook de capaciteiten voor *Special Forces Operations* zijn aanzienlijk verbeterd.

De nieuwe onderzeeboten zijn nog beter uitgerust voor het wereldwijd heimelijk verzamelen, analyseren en delen van inlichtingen, hebben verbeteringen met betrekking tot geheime operaties met *special forces*. Zo is het nog beter mogelijk om samen te werken met speciale eenheden en hen te faciliteren.

Daarnaast hebben de nieuwe onderzeeboten een grote elektrische energiec capaciteit door zeer moderne batterijtechnologie. Onder andere hierdoor hebben ze een groter uithoudingsvermogen. Ze kunnen lange tijd opereren zonder de batterijen op te laden. Dit maakt de nieuwe boten minder kwetsbaar voor vijandelijke detectie.

De nieuwe boten zijn net zoals de Walrusklasse zowel inzetbaar binnen het NAVO verdragsgebied als voor Nederlandse belangen verder van huis. De boten zijn wereldwijd inzetbaar en zijn lange tijd zelfvoorzienend. Naast dit expeditionaire karakter kunnen ze, net zoals de huidige Walrusklasse, ook in relatief ondiep water opereren.

In vertrouwelijke bijlage B is nadere informatie over het te verwerven product toegevoegd.

Government Furnished Equipment, Information and Software (GFx)

In een beperkt aantal gevallen wordt door de overheid uitrusting / informatie / software geleverd aan de leverancier. Zo ontvangt Naval Group van Defensie een aantal zogeheten GFx items om te integreren in de onderzeeboten. Dit komt voort uit drie sporen:

1. Het is benodigd voor het hebben en/of houden van 'de 'beste onderzeeboot';
2. Het volgt uit een bestaand of voorzien strategisch partnerschap gegrond op militair strategische redenen of voor het vergroten van de strategische autonomie;
3. De werf is zelf niet in staat het betreffende item te verwerven.

De ervaring leert dat het inbrengen van GFx inherent risico's introduceert voor de projectkaders product, tijd en geld, omdat de integratie van GFx wijzigingen op het ontwerp van de werf en daarmee een langere duur en meer kosten voor de (detail) engineering en/of bouw met zich kan meebrengen. Om de risico's te beperken is een selectie gemaakt van een zestal systemen uit een langere lijst van mogelijke GFx. De geselecteerde GFx-items worden onder verantwoordelijkheid van Naval Group geïntegreerd in het ontwerp en in het uiteindelijke product ingebouwd. Daarmee blijven de risico's voor Defensie beheersbaar en wordt nog steeds invulling gegeven aan de operationele behoeftestelling.

Instandhoudingsvoorbereiding

Bij het investeren in nieuwe onderzeeboten, is ook een vroegtijdige instandhoudingsvoorbereiding noodzakelijk. Hierbij wordt de instandhoudingsstrategie van grof tot fijn uitgewerkt en worden vervolgens ook de instandhoudingsmiddelen bepaald. Het doel van instandhoudingsvoorbereiding is de CZSK-organisatie optimaal voor te bereiden op het nieuwe wapensysteem, op gebieden gerelateerd aan de introductie en instandhouding. Dit proces behoeft enkele verdere iteratieslagen die tijdens de volgende programmafases parallel zullen lopen met het te verfijnen ontwerp van de onderzeeboten.

Om de onderzeeboten optimaal gereed en inzetbaar te houden worden ook diensten en producten voor de operationele ondersteuning en instandhouding mee verworven. Hierbij kan gedacht worden aan middelen voor training zoals simulatoren en opleidingen, maar ook aan reservedelen en tools om de onderzeeboten in technisch goede conditie te houden. Bepaalde technische informatie en data zijn hier ook onderdeel van zodat delen van de instandhouding ook onafhankelijk van de leverancier binnen Nederland uitgevoerd kunnen worden.

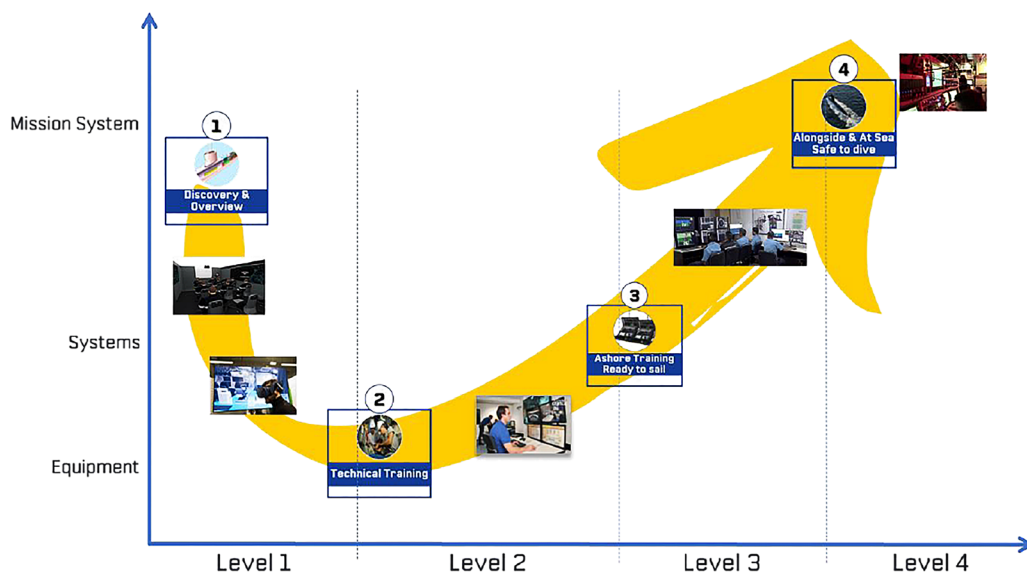
In het geval dat er zich hele complexe (incidentele) technische onderhoudsbehoeften voordoen kan het zijn dat er behoefte is aan technische expertise van de leverancier in de vorm van advies of daadwerkelijk onderhoud. Deze diensten zijn ook onderdeel van de levering en zijn onder concurrentie mee verworven om te zorgen voor een goede balans tussen de te leveren diensten en de kosten die deze dienstendiensten met zich meebrengen.

De instandhouding van de onderzeeboten zal zich concentreren op de Marinebasis Nieuwe Haven in Den Helder, waarbij het dok-gebonden onderhoud wordt uitgevoerd op het schepenliftcomplex van DMI. Op basis van de uitkomst van de *In-Service Support (ISS) Definition Phase*, zullen Naval Group en haar onderleveranciers van de belangrijkste subsystemen op projectbasis onderhoud op *Intermediate Level Maintenance (ILM)* en *Depot Level Maintenance (DLM)* niveau kunnen uitvoeren bij en in samenwerking met de DMI. Met deze hybride aanpak wordt een publiek-private samenwerking zo veel als mogelijk gestimuleerd ten behoeve van behoud van noodzakelijke kennis en vaardigheden (en daarmee strategische autonomie) voor het kunnen uitvoeren van ongepland onderhoud door DMI personeel tijdens (of in voorbereiding op) de daadwerkelijke inzet van de onderzeeboten.

Het programma VOZBT draagt zorg voor het tijdig beschikbaar stellen van de benodigde *Integrated Logistics Support (ILS)*-producten. Het betreft de volgende ILS-eindproducten:

- Documentatie en configuratie-, onderhouds- en bevoorradingsdata in digitale vorm conform de internationale standaard ASD/AIA S-series.
 - Reservedelen (wal- en boordreservedelen) voor 2 jaar.
 - Gereedschap, meet- en testapparatuur: zowel specials als non-specials voor *Organisational Level Maintenance (OLM)* aan boord van de onderzeeboten en special tools voor ILM en DLM bij de DMI.
 - Fabrieksopleidingen en onderwijsleermiddelen voor gebruikers en onderhouders.
 - Ondersteuning door de *Original Equipment Manufacturer (OEM)* op afstand en ter plaatse in Den Helder voor ILM en DLM.
 - Trainings- en simulatiemiddelen ten behoeve van de Afdeling Opleidingen van CZSK.
- Het gaat hierbij om verschillende niveaus van training, zowel op operator als op team niveau.

Ten behoeve van opleiding en training, levert Naval Group een geïntegreerde trainings-omgeving waarop de diverse rollen aan boord kunnen worden getraind.

Figuur 1 De verschillende stappen van het aangeboden trainingsproces

2.2 Tijd

In de tweede voortgangsrapportage is de Tweede Kamer gemeld dat het beoogde moment waarop de eerste twee nieuwe onderzeeboten *Full Operational Capable (FOC)* beschikbaar zijn naar verwachting zal vallen in de bandbreedte 2034-2037. Voor de offerteaanvraag is het kader tijd nader toegespitst om het risico op een *capability gap* te beperken. Uiterlijk tien jaar na contracttekening moeten de varende beproevingen, de *Sea Acceptance Trials (SAT)*, van de tweede boot zijn voltooid. In het contract met Naval Group zullen daarom de volgende mijlpalen (afhankelijk van datum contractondertekening) worden vastgelegd:

Mijlpaal	Data
EDC	Gepland Q3 2024
<i>Detailed Engineering /ISS-definition</i>	EDC — 2027
Bouwfase	Gepland vanaf 2027
Levering eerste onderzeeboot	Gepland Q3 2033
Levering tweede onderzeeboot	Gepland Q3 2034
FOC eerste twee onderzeeboten	Gepland Q3 2035
Levering derde onderzeeboot	Gepland Q1 2036
Levering vierde onderzeeboot	Gepland Q3 2037

Tabel 1 Overzicht geplande mijlpalen programma VOZBT

2.3 Geld

Het met Naval Group af te sluiten contract is inpasbaar binnen het beschikbare LCC-budget. Hiertoe is een onttrekking vanuit de risicoreservering gedaan ten gunste van de basisraming. De resterende risicoreservering is voldoende om de omvang van het geactualiseerde risicodossier af te dekken. Een nadere specificatie en onderbouwing is te vinden in de vertrouwelijke bijlage hierover.

2.4 Risico's

Risicomanagement is bij de onderzeebootvervanging een doorlopend en dynamisch proces en vast onderdeel van de programmabeheersing dat consequent volgens dezelfde methodiek wordt uitgevoerd. Op basis hiervan kan worden geconstateerd dat het huidige risicoprofiel van het Programma VOZBT past binnen de kaders tijd en geld en de risico's zijn vanuit het programma beheersbaar. Een nadere specificatie en onderbouwing is te vinden in de vertrouwelijke bijlage hierover.

3. Vervolgstappen

3.1 Planning

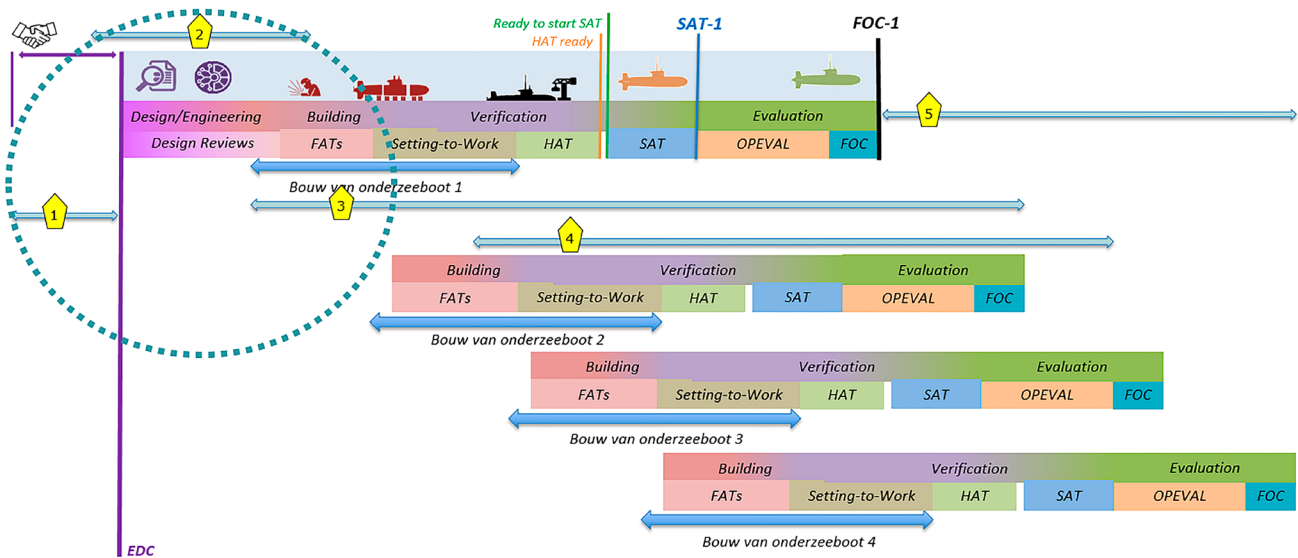
Behandeling in de Tweede Kamer van de D-brief maakt de weg vrij voor een definitieve contractuele verankering. Daarbij worden drie overeenkomsten gesloten:

1. De *Industrial Cooperation Agreement* (door EZK met Naval Group).
2. Het *Memorandum of Understanding* (tussen nationale overheden).
3. Het Leveringscontract (door Defensie met Naval Group)

Conform planning is dit voorzien in het derde kwartaal van 2024. Aansluitend start de realisatiefase en zal worden gestuurd op de mijlpalenplanning zoals weergegeven in §2.2.

Het programma onderkent dat de realisatiefase van de onderzeebootcapaciteit in verschillende deelfases opgelopen zal worden. Deze deelfases worden in figuur 2 “Faseoverzicht na Gunningsbesluit” weergegeven. Het betreft de volgende vijf fases:

1. Mobilisatiefase;
2. *Detailed Engineering* fase;
3. Bouwfase;
4. Introductie/transitie fase; en
5. Gebruikersfase.

Figuur 2 Faseoverzicht na Gunningsbesluit.

Mobilisatiefase

Op het moment dat er een Gunningsbesluit is, zal Naval Group overgaan tot mobiliseren. Dat heeft gevolgen voor het handelen van het programma VOZBT. Het programma wordt gemobiliseerd middels verhoogde capaciteit, aanwezigheid op locatie van Naval Group en het inrichten van processen die van belang zijn voor de realisatiefase.

Detailed engineering fase

Tijdens de *Detailed Engineering* fase is er intensief contact met Naval Group ten behoeve van de bouw van de boot. In deze fase zal de feitelijke invulling van de specificatie plaatsvinden. Er wordt gekeken of deze feitelijke invulling aansluit op de gestelde functionele eisen. Na de finale *Critical Design Review (CDR)* wordt de *detailed engineering* fase afgesloten en wordt er overgegaan op de bouwfase.

Bouwfase

Tijdens deze fase wordt er gestart met de fysieke bouw van de boot. Relevante processen voor deze fase zijn de instandhouding, het leveren van toezicht op de bouw en de acceptatie van de (deel)producten die opgeleverd worden door Naval Group.

Introductie/transitiefase

In het begin van de realisatiefase wordt er begonnen met het opstellen van het ISS-contract. Op een gegeven moment zal het opstellen van het ISS-contract parallel gaan lopen met de start van de introductie/transitie fase (zie Figuur 2 geel blok met nummer 4) van de eerste onderzeeboot. Tijdens de introductie/transitie fase staat de verificatie van de boot centraal.

In deze fase worden de testen uitgevoerd die relevant zijn voor de eindgebruiker CZSK om de onderzeeboot te accepteren. Denk aan de FAT's, HAT's, SAT's en OPEVAL. In de periode dat gebruikerstesten op de eerste boot worden uitgevoerd, worden tevens de andere boten gebouwd.

3.2 Programma inrichting en governance in de realisatiefase

Programma inrichting

De nieuwe projectfase en governance-structuur vragen een andere samenstelling van de programmaorganisatie. Er wordt een contract aangegaan met een buitenlandse werf waarbij (actieve) betrokkenheid op locatie bij Naval Group wordt voorzien. Het team op locatie zal toezien op de dagelijkse gang van zaken en maakt het mogelijk om snel te handelen bij eventuele wijzigingsvoorstellen. Er kan een beeld worden opgebouwd van de ontwerp-afwegingen. Aanwezigheid ter plaatse komt de samenwerking ten goede.

Conform het advies van de ADR is het streven om voor ondertekening van het leveringscontract de inrichting van de programmaorganisatie en de inrichting van de programma-beheersing gedurende de realisatiefase van het programma verder uit te werken, zodat de realisatiefase voortvarend en zonder onduidelijkheden kan worden gestart.

Governance na EDC

Zoals bovenstaand gemeld in § 1.3 heeft de Stuurgroep van het programma VOZBT op 4 juli 2023 een zelfevaluatie van de interne governance uitgevoerd. Naar aanleiding van de zelfevaluatie heeft de Stuurgroep besloten om opnieuw een evaluatiemoment te plannen na de besluitvorming over de gunning, als onderdeel van een 'bredere evaluatie' met het oog op de inrichting van de governance in de realisatiefase. Waar de zelfevaluatie zich toespitste op het functioneren van de interne governance, zouden in dit (externe) onderzoek ook de visies van de verschillende departementen op programmabeheersing en (de gewenste mate van) betrokkenheid in de realisatiefase VOZBT moeten worden meegenomen. Op 16 november

2023 heeft de Stuurgroep in dit kader ingestemd met de voorbereiding van een *Gateway Review* voorafgaand aan de start van de realisatiefase. Een *Gateway Review* is eerder uitgevoerd voor de inrichting van de governance in de DMP D-fase VOZBT (augustus 2020). De nu beoogde *Gateway Review* zal een evaluatief deel bevatten en zich voorts toespitsen op toetsing van een door Defensie aan te leveren voorstel voor de inrichting en aansturing van het programma VOZBT in de realisatiefase. Er heeft een oriënterend gesprek met Bureau Gateway plaats gevonden. De volgende stap is het formuleren van een opdracht en de uitwerking van het inrichtingsvoorstel. Het streven is om de *Gateway Review* voor het zomerreces van 2024 te voltooien, zodat in het najaar van 2024 de overlegstructuur formeel kan worden bekrachtigd en de realisatiefase van start kan gaan.

3.3 Instandhoudingsovereenkomsten

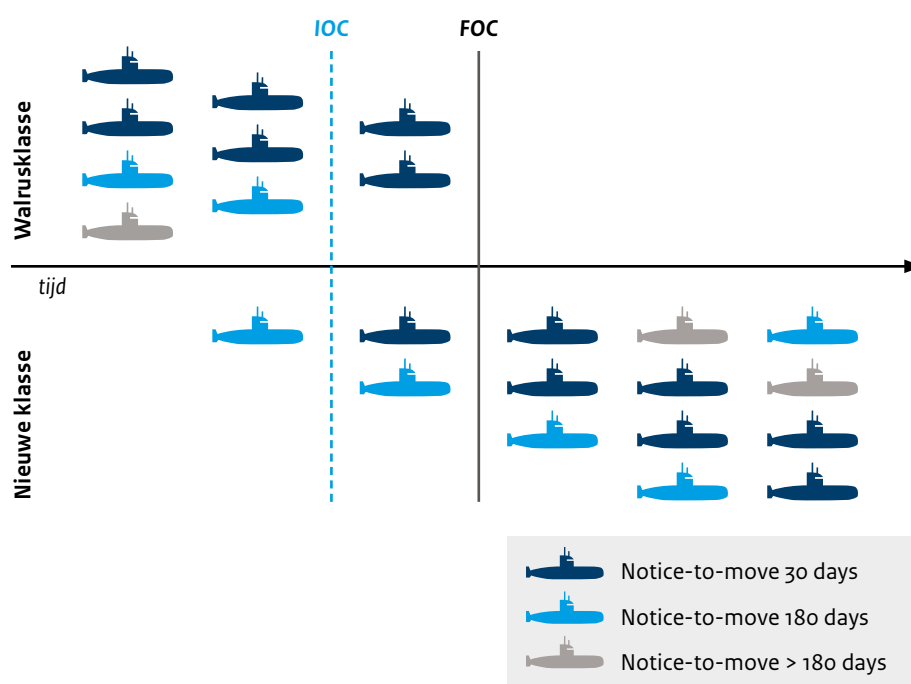
Na contracttekening van de leveringsovereenkomst is het voornemen een leverancier-specifieke (en daarmee op het onderzeebootontwerp toegespitste) instandhoudingsovereenkomst af te sluiten na afronding van de *ISS Definition Phase*. Het is de bedoeling een dergelijke overeenkomst uiterlijk 3 jaar na de contractondertekening voor de levering af te sluiten.

4. Overige onderwerpen

4.1 Transitieplan/introductie nieuwe klasse

Het doel van de transitie is een beheerste overgang van de Walrusklasse onderzeeboten naar de nieuwe onderzeebootklasse. De planning van de uitdiensttreding van de Walrusklasse onderzeeboten en de transitie naar de vervangende onderzeebootcapaciteit maakt deel uit van het programma VOZBT en wordt in overleg met de gebruiker en de industrie opgesteld. Het effect van de transitie op de inzetbaarheidsdoelstellingen wordt afgestemd met de CDS. De afstoting zelf maakt geen deel uit van de opdrachtnota.

Figuur 3 Transitie van Walrusklasse naar nieuwe klasse onderzeeboten

De kern van de overgang wordt gevormd door de 2-naar-2 transitie van Walrusklasse naar nieuwe klasse, zoals weergegeven in Figuur 3. Hierbij geldt dat minimaal twee nieuwe onderzeeboten beschikbaar moeten zijn om het takenpakket van de Walrusklasse te kunnen overnemen. Hiermee wordt de vervangende onderzeebootklasse Full Operational Capable (FOC). Uitgaande van contracttekening (EDC) in uiterlijk Q3 2024, is FOC twee onderzeeboten gepland voor Q3 2035. Eerder is in de Tweede Voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer gemeld dat het beoogde moment waarop de eerste twee nieuwe onderzeeboten FOC beschikbaar zijn, naar verwachting zal vallen in de bandbreedte 2034-2037.

4.2 Infra en vastgoed

Defensie introduceert de komende jaren diverse nieuwe scheepsklassen, daarom werkt het CZSK aan een integraal plan voor de Nieuwe Haven in Den Helder waarin alle scheepsklassen en ondersteunende infrastructuur kunnen worden geacommodeerd. Voor een toekomstbestendige ontwikkeling van zowel de militaire als civiele haven in Den Helder, werkt Defensie actief samen met de provincie Noord-Holland en de gemeente Den Helder in het bredere

samenwerkingsverband 'Ontwikkeling Maritiem Cluster regio Den Helder'. De ambitie om een "maintenance valley (submarines)" te ontwikkelen maakt hier deel van uit.

Het CZSK heeft een eerste inventarisatie uitgevoerd van de benodigde aanpassingen aan vastgoed en infrastructuur, onder meer met het oog op de onderzeebootvervanging.

De top drie vastgoed- en infra-aanpassingen bij het CZSK die mede door de komst van de vervangende onderzeebootcapaciteit worden geïntroduceerd, zijn:

1. Het aanpassen van het schepenliftcomplex (SLC) ten behoeve van het kunnen dokken van de nieuwe onderzeeboten. Op hoofdlijnen houdt dit een verlenging van het liftplatform en de straal- en conserveringshal. Tevens voorziet CZSK/DMI een tweede onderhoudshal, zodat planmatig en incidenteel onderhoud wordt gedeconflicteerd, hetgeen de doorlooptijden van onderhoud ten goede komt. Momenteel wordt er reeds gewerkt aan het uitbreiden van het aantal opstelplaatsen op de dokvloer van het SLC. Tevens is er begonnen met het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie die moet leiden tot het startpunt van de uit te voeren infra-aanpassingen;
2. Het aanpassen van de afmeerfaciliteiten naar het nieuwe onderzeeboot ontwerp; en
3. Het onderbrengen van de nieuwe operationele en technische simulatorfaciliteiten van de nieuwe onderzeeboten, waarbij momenteel rekening wordt gehouden met circa 5 jaar transitie, waarbij de bestaande Walrusklasse simulatorfaciliteiten beschikbaar dienen te blijven totdat deze klasse definitief uit dienst wordt gesteld.

Het onderzeebootontwerp met de daarbij behorende leveringen zoals simulatoren en werktuigen voor de instandhouding, heeft invloed op de benodigde aanpassingen op het gebied van infra en vastgoed. Met Naval Group zal het plan voor vastgoed en infrastructuur in meer detail worden uitgewerkt.

Figuur 4 Artist Impression van de toekomstige Instandhoudingsfaciliteit op Marinebasis Den Helder, de 'Nieuwe Haven' Instandhoudingsmiddelen (ILS-producten).

4.3 Maintenance valley

Het concept 'maintenance valley (submarines)' is ontstaan uit de visie op de toekomstige inrichting van de instandhouding van de onderzeebootvloot in Den Helder. Hierin is CZSK/DMI hoofdverantwoordelijk voor de materiële gereedheid en daarmee eindregisseur en opdrachtgever van de totale instandhouding van vier nieuwe onderzeeboten. De afspraken over de rol van CZSK/DMI in de toekomstige instandhouding en overige voorwaarden van een instandhoudingsovereenkomst zijn onderdeel van de leveringsovereenkomst met de winnende werf.

4.4 Gerelateerde projecten

De volgende materieelprojecten hebben een relatie met het programma VOZBT en zullen in de volgende paragrafen worden toegelicht: verwerving *Maritime Strike*, vervanging hulpvaartuigen, verbetering MK 48 torpedo en vervanging MK 48 torpedo. Daarnaast heeft het programma raakvlakken met de IT- en vastgoed-opgaven binnen Defensie.

Per project en opgave wordt aangeduid wat deze inhoudt, wat het raakvlak met VOZBT behelst en wat dit betekent voor het programma VOZBT.

4.4.1 Verwerving *Maritime Strike*

Met de DMP A-brief voor de verwerving van *Maritime Strike* heeft Defensie de behoefte gesteld voor lange afstandsruketten. Het gaat om munitie die vanaf maritieme eenheden kan worden gelanceerd en in staat is om lange afstanden af te leggen en vijandelijke verdediging te omzeilen om doelen op land te kunnen treffen (*Deep Precision Strike*). Hiermee zal de maritieme slagkracht en de gevechtskracht van de nieuwe onderzeeboten worden versterkt.

Het project Verwerving *Maritime Strike* is verantwoordelijk voor de vlootbrede aanschaf van *maritime strike missiles*, inclusief integratie in de betreffende wapensystemen van de marine. Het programma VOZBT is verantwoordelijk voor het treffen van voldoende technische voorzieningen (*provisions for*) om de *Tomahawk Land Attack Missile* (TLAM) te kunnen integreren en inzetten vanuit de nieuwe onderzeeboten. Er zal onderlinge coördinatie blijven plaatsvinden tussen het project Verwerving *Maritime Strike* en het programma VOZBT voor een zo effectief mogelijke samenwerking.

4.4.2 Vervanging Hulpvaartuigen

Het project Vervanging Hulpvaartuigen, waarbinnen de capaciteit Torpedowerk- en ondersteuningsschip wordt verworven, bevindt zich in de verwervingsvoorbereidingsfase (DMP D-fase). In dit project is voorzien dat de huidige onderzeeboot ondersteuningscapaciteit van torpedowerkschip Zr.Ms. Mercurius na vervanging wordt geleverd door twee van de vier zeegaande hulpvaartuigen. Deze twee hulpvaartuigen vervullen tevens de hydrografische taken van het CZSK. Naar verwachting zal de DMP D-brief in het tweede kwartaal van 2025 aan de Tweede Kamer worden verstuurd.

Het project Vervanging Hulpvaartuigen blijft gerelateerd aan de onderzeebootcapaciteit gegeven de toekomstige operationele samenwerking, maar heeft geen verdere implicaties voor het programma VOZBT. Omdat is besloten om het torpedowerkschip te vervangen door een schip dat zowel capaciteiten heeft voor onderzeeboot-ondersteuning als voor hydrografische taken, kunnen de kosten die zijn voorzien voor de onderzeeboot-ondersteuning niet langer worden

geïsoleerd. Het zou daarnaast een vertekend beeld geven als de kosten voor hydrografische taken worden toegerekend aan de *submarine enterprise*. Om genoemde redenen zal de vervanging van het torpedowerkschip geen onderdeel meer uitmaken van het LCC-budget voor het programma.

4.4.3 Verbetering MK48 torpedo

De nieuwe onderzeeboten moeten in staat zijn om de MK 48 torpedo's af te vuren. Er zijn eisen opgenomen in het tenderdossier om toekomstig gebruik van de MK 48 torpedo zeker te stellen. Daarnaast is het programma verantwoordelijk voor de integratie van het *Weapon Control System* (de vuurleiding) in de nieuwe onderzeeboten.

4.4.4 Vervanging MK48 torpedo

De vervanging van de MK 48 torpedo bevindt zich momenteel in de behoeftestellingsfase (A-fase). Defensie zal bij de voorbereiding van de A-brief de relatie leggen met het programma VOZBT om zo een evenwichtige afweging te kunnen maken voor de vervangende torpedo. Dit heeft geen verdere implicaties voor het programma VOZBT.

4.4.5 Infrastructuur en vastgoed

Zoals hierboven beschreven, wordt voor de Nieuwe Haven in Den Helder een integraal plan ontwikkeld. Aanpassingen aan infrastructuur en vastgoed die noodzakelijk zijn als gevolg van de nieuwe onderzeeboten – en niet zozeer het reeds beschikken over de onderzeebootcapaciteit – vallen qua financiële verantwoordelijkheid onder het programma.

4.4.6 IT

Data-uitwisseling met het Defensie *Enterprise Resources Planning* - ERP (SAP S/4HANA) is beoogd ten behoeve van de ondersteuning van de bedrijfsprocessen voor keten-, systeemlogistiek en financiën.

Het programmteam VOZBT heeft gedurende de DMP D-fase overeenstemming bereikt met het programma Grensverleggende IT (GrIT) aangaande de software integratie van ondersteunende programmatuur voor de nieuwe onderzeebootcapaciteit in de toekomstige Defensie IT infrastructuur. Met het programma ROGER is en wordt eveneens afgestemd hoe de data-uitwisseling tussen het toekomstige onderzeebootwapensysteem en het Defensie ERP systeem op hoofdlijnen ingericht gaat worden. Eisen ter ondersteuning van software integratie zijn meegenomen in het Programma van Eisen voor de RFQ van VOZBT.

4.5 Internationale ontwikkelingen

De internationale aspecten van het gunningsbesluit zijn in de D-brief benoemd onder de paragraaf 'Internationale (materieel)samenwerking', maar ook onder 'Instandhouding' wat betreft de nadere vormgeving in de volgende fase van het partnerschap met de buitenlandse leverancier en zijn toeleveranciers.

Nu Defensie zich met de keuze voor de Franse werf Naval Group ook internationaal positioneert, kunnen nieuwe aanknopingspunten ontstaan voor internationale samenwerking in de vervolgfases van het programma. Hierover zal worden gerapporteerd in volgende voortgangsrapportages.

Annex A – Lijst van begrippen en afkortingen

A-brief Kamerbrief over de resultaten van de behoeftestellingsfase in het Defensie Materieel Proces.

ADR Auditdienst Rijk.

ADS Acceptance Date Submarine (ADS).

AGDEF Aanwijzing Gereedstelling Defensie.

ASD/AIA S-series Een gemeenschappelijke noemer voor een reeks specificaties die verband houden met verschillende geïntegreerde logistieke ondersteuningsaspecten. Voor meer informatie t.a.v. ASD/AIA S-series zie: <https://www.asd-europe.org/s-series-ips-specifications>.

CMMS Computerised Maintenance Management System.

CDR Critical Design Review.

CDS Commandant der Strijdkrachten.

CUP Capability Upkeep Program. Grootschalig instandhoudingsprogramma.

DMP Defensie Materieel Proces.

CZSK Commando Zeestrijdkrachten.

CONOPS Concept of Operations. Het CONOPS beschrijft de militair-operationele behoefte en vormt de basis van de functionele eisen.

COTS Commercial Off-The-Shelf. Standaard producten 'van de plank' in plaats van maatwerk-producten.

DLM Depot Level Maintenance.

DLP Defensie Lifecycle Plan.

DMF Defensie Matetieelbegrotingsfonds.

DMI Directie Materiële Instandhouding.

EDC Effective Date of Contract.

ENSI Essential National Security Interest.

ERP Enterprise Resources Planning. Defensie maakt gebruik van het ERP system SAP S/4HANA.

EZK Ministerie van Economische Zaken & Klimaat.

FOC Full Operational Capable.

Gfx Government Furnished Equipment / Information / Software. Door de overheid aan de werf te leveren uitrusting / informatie / software.

HAT Harbour Acceptance Test.

ICA Industrial Cooperation Agreement. Industriële samenwerkingsovereenkomst.

ILM Intermediate Level Maintenance.

ILS Integrated Logistics Support. Een methodiek met als doel het garanderen van de vereiste beschikbaarheid van een systeem tegen de laagst mogelijke kosten.

IOC Initial Operational Capable.